

Tahsil hər bir millətin tərəqqisinin və sabit gələcəyinin təməlidir. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində təhsilə xüsusi diqqət yetirilir, bu sahəyə investisiya qoyuluşu prioritet kimi qəbul olunur. Azərbaycan da bu baxımdan istisna deyil. Müstəqil dövlət olaraq milli inkişaf yolunu seçən Azərbaycan Respublikasında təhsil siyaseti hər zaman milli maraqlar kontekstində aparılıb. Bu siyasetin strateji xəttə çevriləməsi ümummilli lider Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycanın gələcəyi- ni təhsilin inkişafında görürdü. Dahi liderin "Təhsil sahəsi hayatımızın ən garəkli, ən mühüm sahəsidir. O, milli məqsədlər, mənafelər əsasında qurulmalıdır" fikri bu sahəyə yanaşmanın ideoloji əsasını təşkil edirdi. 1970-ci illərdən etibarən Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə respublikada genişmiqyaslı təhsil islahatlarına başlanıldı. 1972-ci ildə "Gənclərin ümumi orta təhsilə keçidini başa çatdırmaq və ümumtəhsil məktəbini daha da inkişaf etdirmək haqqında" və 1973-cü ildə "Kənd ümumtəhsil məktəblərinin iş şəraitini daha da yaxşılaşdırmaq haqqında" qəbul edilən qərarlar respublika üzrə ümumi təhsil şəbəkəsinin əhatəliliyini artırdı.

Milli təhsil sisteminin institusional inkişafında Ulu Öndərin misilsiz xidmətləri

Bunun nəticəsində Azərbaycanın ən ucqar kəndlərində belə məktəblər tikildi, maddi-texniki baza gücləndirildi ve müəllim çatışmazlığı aradan qaldırıldı. 1978-ci ildən etibarən şagirdlər dövlət tərəfindən dərsliklərə təmin olundular. Bu, həm də ailələrin sosial yükünün azaldılması baxımından əhəmiyyətli oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə təhsilin inkişafına göstərişlər diqqət ilk növbədə məktəblərin tikintisi və şagirdlərin sayında özünü aydın bürüzə verirdi. 1965-ci illə müqayisədə 1979-cu ildə respublikada ümumtəhsil məktəblərinin sayı üç dəfədən çox artaraq 2117-yə çatdı. 1982-ci ildə bu göstərici 4267-yə yüksəldi. Tekcə məktəblərin sayı deyil, şagird kontingençində də ciddi artım müşahidə edildi. 1970-ci ildə ümumtəhsil məktəblərinde təhsil alan şagirdlərin sayı 368 min idisə, 1980-ci ildə bu rəqəm 710 minə çatdı. Bu dövrde respublika üzrə 683 min şagird yerlik 1191 yeni məktəb binası tikilib istifadəyə verildi. Bu, 1946-1970-ci illər ərzində inşa edilmiş məktəblərin sayından iki dəfə çox idi. Həmin illərdə Azərbaycanın ən ucqar bölgələrində belə yeni məktəblər tikildi.

Təhsilin yalnız nəzəri deyil, həm də praktik bacarıqlara əsaslanmalı olduğu prinsipini rehbər tutan Heydər Əliyev təhsili və peşə təhsilinin inkişafını da diqqət mərkəzində saxladı. Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə 1971-1975-ci illəri ehətə edən texniki peşə təhsilinin təkmilləşdirilməsi və inkişafi üzrə geniş strategiya hazırlanıb və həyata keçirildi. Nəticədə ölkədə 54 yeni texniki peşə məktəbi fealiyyətə başladı.

1965-ci illə müqayisədə peşə məktəblərinin sayı 1,7 dəfə, bu məktəblərdə təhsil alanların sayı isə 2,5 dəfə artı. Bu artım dövrün iqtişadı və sosial tələblərinə uyğun olaraq peşəkar kadrlara olan ehtiyacın qarşılığında mühüm rol oynadı. Gənclərin əmək bazarına hazırlıqlı çıxmazı üçün müasir texnologiyalarla təmin olunmuş tədris emalatxanaları, təcrübə sahələri yaradıldı. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təhsil siyasetində ali məktəblər xüsusi yer tuturdu. Onun diqqət və qayğısı nəticəsində universitetlərin maddi-texniki bazası gücləndirildi, elmi-tədqiqat imkanları genişləndirildi, tədrisin səviyyəsi yüksəldi. Xüsusilə, 1969-cu ilin noyabrında Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) 50 illik yubileyində Heydər Əliyevin nitqi ölkənin elmi və icimai həyatında böyük rezonans doğurdu. Bu çıxış Azərbaycan cəmiyyəti üçün milli ruhun oyanması istiqamətində dönüş nöqtəsi oldu. Daha rəhbər nitqində ali təhsilin milli identifikasiyası və dövlətçiliklə vəhdət təşkil etdiyi vurğulayaraq dedi: "1919-cu ilde Azərbaycanın icimai dairələrində universitet açmaq haqqında məsələ müzakirə olunduqda bəziləri şəkk gətirib deyirdilər ki, bu iş baş tutmayacaqdır, yaxşısı budur gəncləri xarici ölkələrin tanınmış universitet mərkəzlərində təhsil almağa göndərek. Bu gün biz həmin inamızlırlara deyə bilərik ki, dörd qətən elçiləri təhsil almaq üçün Azərbaycana gəlirlər".

Bu fikirlər Azərbaycanın elm və təhsil potensialının beynəlxalq müstəviyə çıxarılması ideyasının rəmzi ifadəsi idi. Həmin dövrən başlayaraq, azərbaycanlı gənclərin həm ölkə daxilində, həm də SSRİ-

nin nüfuzlu elmi mərkəzlərində təhsil almaları üçün geniş imkanlar yaradıldı. Ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi dövründə həyata keçirilən ardıcıl tədbirlər nəticəsində 1982-ci ildən ölkədə beş yeni ali təhsil müəssisəsi yaradıldı. Əger 1960-ci illərin sonunda respublikada 12 ali məktəb fealiyyət göstəridi, bu rəqəm 1982-ci ildə 21-e çatdırıldı. Ali təhsil müəssisələrinin strukturunda da ciddi dəyişikliklər baş verdi. Fakültələrin sayı 105-dən 136-ya, kafedralların sayı isə 450-dən 530-a yüksəldi. Kadr hazırlığı üzrə ixtisaslarının sayı artaraq 250-dən çox sahəni əhatə etdi. Neticədə 70 min nəfər ali məktəb tələbələrinin sayı qısa müddədə 100 min nəfərə çatdı. Həmçinin, Ulu Öndərin təşəbbüsü ilə 1970-ci ildə başlayaraq hər il minlərlə azərbaycanlı gənc SSRİ-nin nüfuzlu ali məktəblərinə göndərildi. 1970-1980-ci illərdə Sovetlər İttifaqının 50-dən artıq böyük şəhərində yerləşən 170-dən çox nüfuzlu ali məktəbdə 250-dən çox ixtisas üzrə 15 mindən artıq azərbaycanlı gənc təhsil aldı.

1990-ci illərdən Ermənistanın işğalçılıq siyaseti nəticəsində Azərbaycanda yaranan humanitar və sosial böhran, xüsusilə də bir milyondan çox qəçqin və məcburi köçkünlər faktoru təhsil sistemine də ciddi təsir etdi. Onlarla məktəb ya dağıldı, ya da fealiyyətini dayandı. 1991-1993-cü illərdə isə ölkədəki ümumi siyasi xaos nəticəsində təhsil müəssisələrinin fealiyyəti tamamilə zəiflədi. Bu çətin dövrdə, 1993-cü ildə xalqın təkidi tələbi ilə yenidən həkimiyətə qayıdan Heydər Əliyev təhsil sahəsində də islahatlara başlaması haqqında qərar verdi. Belə ki, 1993-1994-cü

tədris ilində respublikanın 4364 ümumtəhsil məktəbində 1 milyon 549 min, 2002-2003-cü tədris ilində isə 4561 məktəbdə 1 milyon 600 mindən çox şagird təhsil alırdı. Bu artım təkcə məktəb və şagird sayında deyil, həm də tədrisin keyfiyyətində, müəllim hazırlığında və program təminatında özüň göstərdi.

Bununla yanaşı, 700-dən çox yeni məktəb binası inşa edildi, qəçqin və məcburi köçkünlərin müvəqqəti məskunlaşdırığı bölgələrdə ümumtəhsil məktəbləri istifadəyə verildi. Bu, sadəcə təhsil müəssisəsi deyil, həm də məcburi köçkünlərə uşaqlar üçün gələcəyə ümidi, sabahə inam demək idi. Ulu Öndər qeyd edirdi ki, xüsusi istedadlı uşaqların qabiliyyətinin inkişaf etdirilməsi dövlətin strateji maraqlarına xidmət edir. Bu məqsədə respublikada 30-a yaxın lisey və gimnaziya yaradıldı. Burada 12 minə yaxın şagird təhsil alırdı. Təhsilin uzunmüddəli və sistemli şəkildə inkişaf etdirilməsi məqsədilə 1998-ci il martın 30-da Prezidentin Sərəncamı ilə "Təhsil Sahesində İslahatlar üzrə Dövlət Komissiyası" yaradıldı. Komissiyanın əsas məqsədi milli təhsil sisteminin gələcək strategiyasını formalasdırmaq idi. Bunun nəticəsi kimi 1999-cu il iyunun 15-də "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Sahesində İslahat Programı" təsdiqləndi. Söyügeden program Azərbaycanın müstəqil və milli mənə-

felərə uyğun təhsil modelinə keçidini təmin edən yol xəritəsi idi. Burada təhsil sisteminin strukturunu, idarəetməsi, məzmunu, maddi-texniki bazası, iqtisadi təmini və kadrları hazırlanıb.

**2000-ci il iyunun
13-də "Azərbaycan
Respublikasının Təhsil
Sisteminin Təkmilləşdirilməsi
haqqında" Fərman
imzalanıb**

vam etdirilir. Öləke başçımızın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən ardıcıl və məqsədönlü tədbirlər milli təhsili yeni inkişaf mərhələsinə yüksəldib. Son illərdə ölkədə minlərlə yeni məktəb binası tikilib, yuzlərlə təhsil ocağı əsaslı şəkildə temir olunub, müəllimlərin sosial rifahı yaxşılaşdırılıb, təhsil sahəsinə böyük hecmde investisiyalar yönəldilib. Elektron təhsil sistemləri, distant təlim imkanları, STEAM (Science, Technology, Engineering, Art ve Math) mərkəzləri və innovativ yanaşmalar müasir Azərbaycan məktəbinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilir. Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə regionlardan paytaxta qədər hər yerdə müasir təhsil ocaqları istifadəyə verilib. Xüsusilə, ucqar ərazilərdə keyfiyyətli təhsilin əlcətanlılığı təmin olunub. Təkcə fiziki infrastruktur deyil, eyni zamanda təhsilin məzmunu və idarəetməsi də beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılır.

Bu gün beynəlxalq olimpiadalarda böyük uğurlar qazanan şagirdlər, dünya reytinqlərində tanınan universitetlər, innovativ təhsil layihələri - bütün bunlar bir dəfə göstərir ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin təməlini qoyduğu bu böyük ideya zamana uyğunlaşdırılaraq inkişaf etdirildi. Azərbaycan gəncliyi sabahə inamlı baxır. Bu inam isə Heydər Əliyev məktəbində keçirən Prezident İlham Əliyevin müasir viziyonu ilə yəni zirvələrə yüksəlir. Həyata keçirilən siyasetin mərkəzində insan amili, xüsusilə də gənc nəslin bilikli, vətənpərvər və müasir düşüncəli vətəndaş kimi yetişdirilməsi dayanır.

Ləman TƏHMƏZ, "Respublika".